

3. Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» // <http://zakon.rada.gov.ua>.
4. Карташова Л. Аналіз педагогічних умов використання програмно-методичних комплексів // <http://lkartashova.at.ua>.
5. Національна доктрина розвитку освіти України в XXI столітті // <http://www.osvita.org.ua>.
6. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2010 р. N 2354-р «Концепція Державної цільової науково-технічної програми розвитку топографо-геодезичної діяльності та національного картографування на 2011-2015 роки» <http://zakon.rada.gov.ua>.

УДК 378:37.012

Щербина Д.В.

МЕТОДИ ДІАГНОСТИКИ АКТИВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ ПОЗИЦІЇ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

В даній статтє характеризується многокомпонентная структура активної комунікативної позиції будучих педагогов; анализируются методики, которые могут быть использованы при диагностике уровня сформированности этого сложного личностного образования согласно выделенным компонентам.

Аналіз документів з реформування освітнього процесу вищої школи дозволяє говорити про те, що якість підготовки фахівців найчастіше пов'язують з освітніми стандартами, але не з формуванням професіоналізму й комунікативної позиції чи з розвитком творчих здібностей майбутніх учителів. Оптимальне використання стандартів буде досягнуте в тому випадку, якщо в ході навчальних занять майбутні фахівці будуть усвідомлювати провідні властивості та якості, які забезпечують їм професійні досягнення. Якщо вчити студентів, з одного боку, орієнтуватися на зовнішні очікування, соціальні установки у вигляді проектів, інструкцій, приписів, а з іншого, – реалізовувати ціннісні установки, професійну позицію, творчий потенціал власної особистості, то можна буде говорити про готовність майбутніх педагогів до активної комунікативної діяльності.

Одним із показників професійної компетентності майбутнього педагога є рівень сформованості у нього активної комунікативної позиції, яка виступає одним із визначальних факторів успішної педагогічної діяльності, суттєво позначається на формуванні особистісних новоутворень учнів, розвитку їх свідомості і самосвідомості, мотиваційної та когнітивної сфер.

Активна комунікативна позиція - це складне особистісне утворення, яке характеризується наявністю інтересу та стійкої потреби у систематичному спілкуванні, емоційним задоволенням на всіх етапах комунікативної діяльності, здатністю осмислювати процес спілкування, сформованістю комунікативної культури та умінь і навичок взаємодопомоги, творчого спілкування з оточуючими, здатністю встановлювати та підтримувати необхідні контакти з іншими людьми.

Як складне особистісне утворення активна комунікативна позиція майбутніх педагогів представляє собою багатокомпонентну структуру, яка включає у себе п'ять взаємопов'язаних компонентів, а саме:

- когнітивний компонент (система знань про сутність, структуру, функції та особливості спілкування взагалі та професійного зокрема; знання про стилі спілкування, зокрема, про особливості власного комунікативного стилю; здатність осмислювати процес спілкування, прогнозувати можливі шляхи розвитку комунікативної ситуації, сприймати зворотню реакцію співбесідника, контролювати ефективність спілкування на основі встановлення зворотнього зв'язку);

- аксіологічний компонент (стійка потреба у спілкуванні, відповідний інтерес до комунікативного процесу, прагнення студентів за власним бажанням брати участь у комунікативній діяльності, наявність ціннісних життєвих принципів та орієнтирів у сфері спілкування, оцінка результатів спілкування; соціальна спрямованість особистості на засвоєння знань, умінь, навичок);

- праксеологічний компонент (загальні та специфічні комунікативні вміння, які дозволяють успішно встановлювати контакт із іншою людиною, адекватно пізнавати її внутрішні стани, керувати ситуацією взаємодії з нею, застосовувати конструктивні стратегії поведінки у конфліктних ситуаціях; культура мовлення; експресивні вміння, які забезпечують адекватний висловлюванням міміко-пантомімічний супровід; перцептивно-рефлексивні вміння, які забезпечують можливість пізнання внутрішнього світу партнера спілкування та розуміння самого себе; наявність досвіду соціально-комунікативної діяльності);

- творчий компонент (творче мислення, внаслідок якого спілкування виступає як різновид педагогічної творчості; творчого підходу до розв'язання комунікативних завдань

- афективний компонент (гуманістична установка на спілкування, інтерес до іншої людини, готовність вступати з нею в особистісні, діалогічні взаємини, інтерес до власного внутрішнього світу; розвинуті емпатія та рефлексія; високий рівень ідентифікації з виконуваними професійними та соціальними ролями; позитивна Я-концепція; адекватні вимогам професійної діяльності психоемоційні стани).

Враховуючи специфіку формування активної комунікативної позиції майбутніх педагогів, необхідна ціла система методів діагностики, спрямованих на виявлення рівня сформованості досліджуваного особистісного утворення. Необхідно зазначити, що задля з'ясування надійних результатів у процесі діагностики потрібно використовувати сукупність методів дослідження, і лише сукупність результатів, отримана при їхньому застосуванні, може бути врахована як остаточний результат. Ефективна ідентифікація рівня сформованості активної комунікативної позиції студентів за допомогою якоїсь одноразової процедури тестування неможлива.

Діагностика рівня сформованості комунікативної активності майбутніх педагогів має здійснюватись відповідно до визначеної нами багатокомпонентної структури.

Для з'ясування рівня сформованості когнітивного компоненту активної комунікативної позиції студентів буде доречним використання:

- методики для оцінювання комунікативних та організаторських здібностей Б.А.Федоришина;
- тестування на визначення загального рівня спілкування за В.Ф.Ряховським;
- діагностики ефективності педагогічних комунікацій (модифікований варіант анкети О.О.Леонтьєва).

Виявлення стану сформованості аксіологічного компоненту досліджуваного особистісного утворення можуть бути використані методика для діагностування ціннісних орієнтацій педагога у професійного спілкуванні. [4, с.28-31] та анкетування з метою з'ясування комунікативних потреб, мотивів та інтересів студентів; наявності у їхній комунікативній діяльності ціннісних орієнтацій, їхнього соціального «Я». Питальник складається з двох частин: питання першої частини мають «закриту» форму і передбачають відповідь «так» або «ні», друга частина пропонує питання «відкритого» типу й вимагає пояснень своєї позиції. Обидві частини мають по п'ять питань [5, с.205]. Перша частина питальника дозволяє визначити рівень інтересу, потреби та прагнення студентів до спілкування; друга частина допомагає з'ясувати пріоритети у спілкуванні респондентів, коло спілкування та основні труднощі при вступі у контакт і їх причини.

Для аналізу праксеологічного компоненту активної комунікативної позиції студентів можливим є використання методики експертної оцінки невербальної комунікації А.М.Кузнецової, яка допомагає визначити діапазон зорово відтворюваних та комунікативно значущих рухів людського тіла, включаючи оцінку різноманіття невербального репертуару, сензитивність до сприйняття невербальної інформації та самокерування невербальним репертуаром; блок запитань, що має на меті виявити наявність досвіду соціально-комунікативної діяльності, навичок взаємодопомоги, турботи про навколишніх, вміння та бажання піклуватися про оточуючих [5, с.206-208]; анкетування на виявлення рівня володіння невербальними компонентами у процесі ділового спілкування [1, с.95]; діагностика комунікативної готовності до діалогу з дитиною [3, с.313-315].

Сформованість творчого компоненту найкраще усього визначається при розв'язанні студентами педагогічних задач. Також може бути використана методика для визначення сформованості загальних творчих здібностей за М.О.Лазаревим та методика, що дозволяє визначити творчі педагогічні здібності студентів на основі того, як вони вирішують проблемні ситуації [2, с.429-435].

Для виявлення стану сформованості останнього, афективного компонента активної комунікативної позиції майбутніх педагогів існує велика кількість авторських меток, таких як:

- методика діагностики рівня емпатичних здібностей В.Бойка;
- методика оцінки самоконтролю у спілкуванні М.Снайдера;
- методика дослідження рівня емпатичних тенденцій І.М.Юсупова;
- методика діагностики рефлексії А.В.Карпова;
- тест «Чи вмієте ви володіти своїми емоціями і почуттями?» [1, с.159-160].

Таким чином, беручи до уваги складну багатоконпонентну структуру досліджуваного особистісного утворення, для з'ясування стану сформованості активної комунікативної позиції майбутніх учителів необхідна система методів діагностики відповідно визначених у ході науково-дослідної роботи компонентів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гуцало Е.У. Завдання з психології до педагогічної практики студентів перед випускного курсу педагогічного університету. Навчально-методичний посібник /Е.У.Гуцало. – Кіровоград: РВВ КДПУ імені Володимира Винниченка, 2011. – 246 с.
2. Немов Р.С. Психологія : учебник для студентов высш. пед. учеб. заведений: в 3 книгах /Р.С.Немов. – М.: ВЛАДОС, 2002. – Кн.3: Психодиагностика. Введение в научное психологическое исследование с элементами математической статистики. – 640 с.
3. Рьданова И.И. Основы педагогического общения /И.И. Рьданова. – Минск, 1998. – 319 с.
4. Фролова Т. Самодіагностика: чи готовий учитель до діалогу з учнями //Директор школи. – 2002. - №4. – С. 28-31.
5. Щербина Д.В. Формування активної комунікативної позиції учнів основної школи засобами імітаційно-ігрового навчання: дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00. 09 /Д.В.Щербина. – Кривий Ріг, 2009. – 218 с.

УДК 316. 347(008)

Щілінська Г. В.

МІЖКУЛЬТУРНИЙ ДІАЛОГ В ПОЛІТНИЧНИХ СУСПІЛЬСТВАХ

Проблема людського спілкування є актуальною для всіх стадій розвитку суспільства. Як відомо, з плином часу змінюється і суспільство. Відбуваються зміни в соціальних, економічних, політичних відносинах, що призводить до зміни норм поведінки, ціннісних орієнтацій, життєвих цілей, все що впливає на міжкультурний діалог, тому проблематика міжкультурного діалогу та міжкультурної комунікації потребує детального вивчення.

Проблематика міжкультурного діалогу є надзвичайно актуальною для сучасної Європи, в тому числі й для України. Історія розвитку людського суспільства свідчить, що важливою умовою існування та подальшого розвитку культури є можливість обміну духовними цінностями. Звісно, що духовне збагачення відбувається на основі спадкоємності культури, передачі та прийому інформації, її інтерпретування та засвоєння, тобто на основі культурного діалогу. І нерідкими є випадки збагачення культурного досвіду етнічностей на основі їх обміну з представниками інших народів, тобто в процесі встановлення міжкультурної комунікації або міжкультурного діалогу.

Діалог – не просто обмін словами, які не мають розгорнутого змісту чи не набувають змістовної форми. Це насамперед спілкування людей, які здатні раціонально мислити, ставлять за мету здобути сенс та пошук істини, що виникає на підсвідомому рівні. А вже обмін думками завжди повинен нести за собою певний зміст та користь, в іншому випадку це позбавляє діалог сенсу.

Міжкультурний діалог характеризується тим, що кожен з представників різних країн має свою культуру, та діє у відповідності до своїх культурних норм та орієнтирів.

Міжкультурний діалог – це особливий вид безпосередніх відносин і зв'язків, що встановлюються між двома або декількома культурами, а також тих впливів, взаємних змін, які проявляються в ході цих відносин. Вирішальне значення в процесах взаємодії культур набуває зміна станів, якостей, сфер діяльності, цінностей тієї чи іншої культури, породження нових форм культурної